

bättring i ett eller annat avseende möjligen kunde rekommenderas till godkännande av generalsynoden. Efter företagen granskning av de olika samlingarna, bland vilka flera befunnos vara ganska värdefulla, fann dock kommissionen, att alla utan undantag ledo av den olägenheten, att de innehöllo ett stort antal psalmer och sånger, som aldrig sjöngos, under det att de saknade flera sånger, som voro populära, och vad särskilt psalmerna beträffar, var det omöjligt att använda dem utan retuschering. Till följd härav återstod intet annat än att erbjuda de reformerta kyrkorna i Frankrike en helt och hållet ny samling av psalmer och sånger. Denna mening gillades av synoden i Nantes, som efter att ha kompletterat kommissionen uppdrog åt densamma att enligt uttalade grundsatser påbörja arbetet med den nya sång-

samlingen. Då kommissionens arbete var färdigt, tillsattes ännu en kommission (Commission de contrôle), som efter granskning av det föreliggande arbetet skulle avge yttrande om detsamma. Efter av kontrollkommissionen företagen granskning och sedan en del önsksningar av densamma blivit påaktade, sammanträdde generalsynoden 1893 i La Rochelle, godkände förslaget och föreskrev dess utgivande på trycket. Bland författare, som lämnat bidrag till sångerna och ej i det föregående blivit nämnda, må nämnas *Ed. Monod, Th. Monod, A. Decoppet, R. Sailleus* och *M:me Lenire*, av vilka några även deltagit i kommissionens arbete. Den samling av psalmer och sånger, för vilkens tillkomst vi redogjort, användes även vid den franskreformerta kyrkan i Stockholm. (Forts.)

A. E. Friedlander.

De liturgiska färgerna.

Med anledning av: Dahlquist, Vanlig skrud och prydnad. Ett försök till förklaring av mässskrudens uppkomst och till förståelse av dess innebörd med särskild hänsyn till förhållandena i vår svenska kyrka. Särtryck ur Meddelanden från Östergötlands Fornminnes- och Museiförening 1927—28. Linköping 1927.

Det kan icke förnekas, att med avseende på bruket av de liturgiska färgerna en stor okunnighet gör sig gällande inom vår svenska kyrka. Vi skola icke tala om de enkla förhållanden, som råda i många landskyrkor, där endast *en* brukbar mässhake finnes och där prästen sålunda är tvungen att använda samma färg, så ofta han vill bruka mässskrud. I sådana fall kan han ju icke klandras. Utan det är närmast de större kyrkorna med rikare resurser, som jag åsyftar. Ett enda

exempel må vara nog. Professor Aulén berättar i sin nyligen utkomna bok »Liturgiska förnyelsesträvanden och evangelisk kristendom» (s. 86), hurusom han andra söndagen efter Trettondedagen innevarande år i Lunds domkyrka bevittnade, »att prästerna vid altartjänsten efter predikan, då nattvardsgång skulle äga rum, plötsligen uppträdde i sorgens svarta färg». Det ser av sammanhanget nästan ut, som om man före predikan också haft mässkläder men av annan färg. Därmed vare emellertid huru som helst. När man vid Lunds domkyrka icke har bättre stilkänsla, än att man under epifaniastiden uppträder i svarta mässhakar, har man ingen anledning att förundra sig över vilka besynnerligheter som

helst, som i den vägen kunna förekomma vid andra kyrkor.

En av de största förtjänsterna hos kyrkoherde Dahlquists ovan nämnda bok är, att han genom den vill ge en ledning vid valet av de liturgiska färgerna genom den »uppgift å de färger, som böra brukas å olika sön- och helgdagar», som han lämnar å sid. 41 ff. Hans anvisningar följa i allt väsentligt den romerska kyrkans färgkanon, dock med ett par uppseendeväckande undantag. Söndagarne efter Trettonde, under vilka den romerska kyrkan brukar den gröna färgen, få av Dahlquist sig anvisade den vita. Vidare föreslås på domsöndagen svart. Och Hel. Trefaldighets dag, som enligt romersk ordning är vit, göres av D. i stället grön. Av mindre betydighet däremot får det väl anses vara, att den Hel. Johannes Döparens dag fått röd färg i stället för vit. Tilläggas må, att för de fyra böndagarne, där författaren icke haft någon direkt anknytning till romersk praxis, föreslås: botdagen: svart, reformationsdagen: rött, missionsdagen: rött, tacksägelsedagen: vitt.

Innan vi ingå på en skärskådning av dessa förslag, vilja vi redogöra för den symbolik, som den romerska kyrkan sedan gammalt inlagt i de liturgiska färgerna.

1) Vitt är ljusets och glädjens, renhetens och helighetens färg. Därför användes den vid kyrkans stora glädjefester, då hon firar Honom, som är Världens Ljus, sålunda juldagen, nyårsdagen, trettondedagen, påskdagen, himmelfärdsdagen, ävenså trefaldighetsdagen. Dessutom har tiden påsk — pingst alltsedan fornkyrkans dagar ägt en särskild fröjdestämning över sig. På grund härav har hela denna tid fått den vita färgen sig tilldelad.

Den vita färgen användes vidare

vid änglafester (sålunda Mikaelidag), vid festerna till jungfru Marias ära (semper virgo!), sålunda Kyndelmässodagen och Marie bebådelsedag. Slutligen förekommer vitt även på sådana helgons dagar, som ej äro martyrer (för vårt vidkommande är blott Allhelgonadagen av intresse). Dessutom har Johannes Döparens födelsedag fått samma färg som hans Herres.

2) Rött är eldens, kärlekens, blodets färg. Därför är det pingsstens färg (kärlekens Ande). Vidare är rött ock färgen på alla martyrs dagar, sålunda bl. a. Annandag Jul.

3) Violet är dunklets färg. Ljuset och mörkret liksom kämpa med varandra i den. Därför anses den ge uttryck åt hotstämning och har av ålder nyttjats under kyrkans bottider, advent och fastan.

4) Svart — sorgens och dödens färg — använder kyrkan endast på Långfredag och vid begravning av vuxna.

5) I den gröna färgen har man velat se hoppets och trons färg. Man tänke på den spirande grönskan om våren. Denna färg har anvisats de tider av kyrkoåret, som icke av särskild anledning fått någon annan, sålunda epifaniassöndagarne och trefaldighetstiden.

Man må nu ha vilken uppfattning man vill av lämpligheten av mässkläder och färgväxling — skall en liturgisk färgväxling förekomma, så måste man medge, att den liturgiska tradition, som utgestaltat sig i denna färgkanon, är synnerligen förnämlig med hänsyn såväl till färgernas urval som ock till den smak, med vilken kyrkoårets olika tider karakteriseras. Med hänsyn till åldern kan den däremot knappast betecknas som lika förnämlig. Den nuvarande romerska färgkanon utbildar sig nämligen och vin-

ner stadga först under loppet av 1100-talet. Omkring år 1200 föreligger den i allt väsentligt färdig. Allmänt gällande för hela kyrkan har den dock blivit först efter reformationen genom den Pianska missalereformen.

För den svenska kyrkans vidkommande har denna färgkanon sålunda aldrig ägt bindande giltighet. I vad mån den under medeltiden tillämpades i vårt land, torde vara ytterst svårt att avgöra. D:r Mats Åmark torde ha goda skäl för sig, när han betonar den relativa frihet, som rådde inom den svenska kyrkan i detta hänseende. »Vill man söka gammal, svensk tradition ifråga om användande av liturgiska färger, skall man här, liksom i England, såsom nästan enda regel finna, att vid högtidliga tillfällen ha använts kyrkans bästa och färgrikaste skrudar, eljes enklare och i fastetid mörkare skrud» (Våra kyrkors helgd och vård, s. 29).

Vill man, torde man därför alltjämt med gott samvete kunna förfara med en viss frihet, när det gäller bruket av de liturgiska färgerna, blott valet sker med en viss smak. (Men stridande även mot den enklaste smak måste det anses vara att utom i yttersta nödfall, d. v. s. om kyrkan har blott en skrud, använda svart under epifaniastiden). Vill man emellertid ha en bestämd växling — och ordning är även på detta område en god sak, — som hjälper församlingen att leva sig in i kyrkoårets rytm, torde man svårigen kunna leta upp någon bättre regel än den, vi nyss redogjort för, och intet bärande skäl torde kunna anföras mot dess tillämpning, där man så önskar.

Skall denna färgkanon övertagas av oss, torde det dock vara lämpligast att företaga så få »förbättringar» som möjligt. Dylika bliva of-

tast av tvivelaktigt värde. Den romerska kyrkan äger på det liturgiska området en stilkänsla och smak som intet annat kyrkosamfund, och faran är stor, att en förment förbättring i stället blir en försämring.

Vi vilja nu övergå till en granskning av de modifikationer, som vi förut påpekat, att Dahlquist gjort vid den romerska färgkanon.

Finnes något övertygande skäl att ändra trettondedagstidens gröna färg till vit? Vi tro det icke. Visserligen är det sant, vad författaren säger å sid. 35, not 4), att trettondedagstidens söndagar nära ansluta sig till Trettondedagens firningsämne. Men å andra sidan må man icke slösa med den vita högtidsfärgen utan verkligen förbehålla den för de största högtidsdagarna. Den vita färgen bör genast få säga kyrkobesökaren: i dag är det en av de stora dagarna i kyrkans heliga år. Se vi i den gröna färgen trons och hoppets färg, så behöva vi blott kasta en blick på överskrifterna till söndagarna 2—5 efter Epifanias i vår evangeliebok för att genast se, hur väl denna färg passar till dessa söndagar.

Häremot kunde nu riktas den anmärkningen att, i och med att den vita färgen är anvisad åt söndagarna mellan påsk och pingst, är principen att ha den som särskild högtidsfärg bruten. Men den invändningen är knappast hållbar. Vi ha redan förut erinrat om den festliga prägel, som denna tid alltid haft alltsedan fornkyrkans dagar. En blick i ett romerskt missale och graduale på dessa söndagars alleluia-sång (som ersätter det vanliga gradualet) är upplysande nog för den högtidskaraktär, som kyrkan förlänat åt denna tid. Inom vår kyrka ha dessa söndagar beklagligtvis icke någon särskilt ut-

märkande liturgisk utprägling. Man må därför med tacksamhet anteckna 1926 års Handboksförslags försök att i någon mån rätta detta missförhållande genom att föreskriva Laudamus i stället för sv. ps. 24: 1 på samtliga söndagar under tiden påsk—pingst. Vill man i alla fall vidhålla bruket av vitt under söndagarna påsk—pingst såsom ett skäl för dess bruk även under epifaniasöndagarna, så synes det mig uppenbart bättre att stryka den vita färgen på båda ställena än bibehålla den på båda. Det är dock för mycket av det goda, om den speciella festfärgen skulle användas c:a 20 gånger av 60 (d. v. s. på en tredjedel av årets samtliga sönd- och helgdagar).

För att å Hel. Tref:s dag utbyta den vita färgen mot den gröna synes icke heller något bärande skäl kunna anföras. Författarens resonnement verkar minst av allt övertygande. Däremot måste man ge honom rätt i att vår evangelieboks överskrift till denna dag är i hög grad misslyckad. Det synes mig önskvärt att göra allt, som göras kan, för att förläna denna dag en så festlig prägel som möjligt. Episteln låter oss ana det outgrundliga djupet av den dagens firningsämne. Inför detta synes mig den vita färgen vara vida bättre på sin plats än någon annan. Det är dock den trefalt *Helige*, som hyllas, och vitt är ju helighetens färg.

Beträffande Johannes Döparens dag åter synes det mig tämligen likgiltigt, om man väljer vitt eller rött. För båda färgerna kunna anföras starka skäl.

Mot författarens val av färg för domsöndagen måste jag däremot inlägga en så mycket bestämdare gensaga. En *kristen* församling har icke anledning att se på domens dag såsom en sorgedag. Däremot

har den så mycket större skäl att gå den dagen till mötes i allvarlig botstämning. Då bör ock kyrkan den dagen kläda sig i botens färg: violett.

Böndagarna bilda ett särskilt kapitel. Fråga torde vara, om de icke helt och hållet borde omläggas. (Till denna fråga hoppas tidskriften att framdeles få återkomma). Som de nu stå i vårt kyrkoår, är det emellertid tvivelaktigt, om författaren överallt träffat det rätta, då han valt färger för dem. Att botdagen bör ha botens färg, violett och icke svart, som författaren menar, synes mig genast klart. Svårare ställer sig frågan beträffande reformationsdagen. På vilka grunder författaren för den dagen föreslagit den röda färgen, nämner han icke. Mig förefaller den violetta färgen — botens färg — även här vara den mest passande. Om vårt folk ägnar en dag av året åt att rannsaka sig själv med hänsyn till huru vi förvaltats och använt reformationens gåva, så tyckes det mig, att denna rannsakan måste vara mer än lovligt ytlig, om densamma icke framkallar känslan av behovet av bättring härutinnan. Endast såsom en botdag synes mig överhuvud en dylik rättrogenhetens fest kunna försvaras inom ett kristet kyrkosamfund. Hur den än annars firas, lär den icke kunna undgå att få något fariseiskt över sig: jag tackar dig, Gud, att jag icke är som andra människor.

Att åter ge missionsdagen den röda färgen — Andens färg — tyckes vara ganska naturligt. Likaså att för tacksägelsedagen föreskriva den vita.

På en enda punkt skulle jag vilja föreslå en »förbättring» av den romerska färgkanon med hänsyn till förhållandena inom vår kyrka, ehuru jag är fullt medveten om risken,

att andra kanske komma att tycka, att den är en försämring. Det gäller I i Advent. För denna söndag har författaren i anslutning till romersk tradition föreslagit violett. Och det är sant, att adventstiden av ålder varit och bör vara en botens tid. Med den romerska kyrkans perikopsystem skulle jag heller icke vilja se någon ändring av kyrkofärgen. Den romerska kyrkan följer emellertid beträffande evangelium på I i Advent en annan tradition än vår. Dess evangelietext är Luc. 21: 25—33 om tecknen i solen och månen (sålunda den perikop, som vi ha på II i Advent).

Oberoende av att den tradition, som den svenska kyrkan följer, med hänsyn till ålder fullt kan mäta sig med den romerska (vilket i detta sammanhang betyder mindre), synes mig den svenska traditionen giva åt kyrkoårets portal en monumentalitet, som den romerska saknar. »Si, din konung kommer till dig», står det över begynnelsen till varje nytt nådens år. I anslutning härtill har ock I i Advent med rätta fått karaktären av en av årets största högtidsdagar. Över hela landet märkes detta på kyrkobesökarnes antal. Det förefaller mig under sådana omständigheter lämpligt att låta denna adventsöndagens karaktär av Kristusfest komma fram också i kyrkans skrud genom att den söndagen använda den vita färgen.

I anslutning till ovanstående må följande färgkanon föreslås.

I i Advent: vit,

II—IV i Advent: violett,

Juldagen: vit,

II Dag Jul: röd,

Sönd. efter Jul — Trettondedagen: vit,

Söndagarne efter Trettondedagen: grön,

Septuagesima — Palmsöndagen: violett,

Långfredag: svart,

Påskdagen—VI efter Påsk: vit,

Pingst: röd,

Hel. Tref:s dag: vit,

Söndagarne efter Trefaldighet: grön, (eventuellt VII e. Tref., Kristi förklarings dag: vit),

Domsöndagen: violett,

Kyndelsmässodagen: vit,

Marie Beb. dag: vit,

Johannes Döparens dag: vit eller röd,

Mikaelidagen: vit,

Allhelgonadag: vit,

I Böndagen: violett,

II Böndagen: violett,

III Böndagen: röd,

IV Böndagen: vit.

Innan jag slutar, vill jag begagna tillfället att påpeka, att författarens anvisningar om färgvalet ingalunda är det enda goda i hans bok. Tvärtom. Den utgör i sin helhet en god handledning i det visserligen ofta mycket förbisedda men dock ingalunda oviktiga ämnet paramantik. Särskilt värda erkännande äro de väl valda och delvis mycket fint utförda illustrationerna. Det är att beklaga, att arbetet ingår i Östergötlands fornminnesförenings Meddelanden, varigenom det blivit relativt svåråtkomligt. Önskvärt vore, att det gäves ut i ny upplaga som en självständig »Lärobok i paramantik», varvid det dock behövde en viss omarbetning. Åtskilligt som författaren meddelar, kunde tämligen saklöst undvaras, annat behövde tillfogas (t. ex. en avdelning rörande korporale, kalkvelum o. d.). Särskilt borde boken i så fall tillökas med anvisningar angående värden av de kyrkliga textilierna.
Knut Peters.